

פרשת **מִקְצָה**

צִדְדֵי תַעֲשֶׂה לַתּוֹרָה – מִקֵּץ

מִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים – למה נלקחה מילה הטפלה לסיפור, כשם לפרשה?

פרשתנו פותחת בסיפור חלומותיו של פרעה, "וַיְהִי, מִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים, וַפְּרָעָה חֹלֶם, וַהֲגָה עֹמֵד עַל-הַיָּאָר". פרשה זו מהווה המשך ישיר לסוף קודמתה, פרשת וישב, אך בדילוג של "שְׁנָתִים יָמִים". התורה מקפידה להדגיש שחלפו שנתיים מלאות, בדיוק של יום, מאז התממש הפתרון, שנתן יוסף לחלומותיהם של שר המשקים ושר האופים, ועד למועד בו פרעה חולם. מדוע אפוא קרויה פרשתנו בשם 'מִקֵּץ'? מילה זו הרי טפלה היא לסיפור שבפרשה, ומתייחסת לתקופה שחלפה מסוף הפרשה הקודמת, תקופה "חשוכה" מבחינתנו, כי התורה אינה מספרת לנו מאומה על מה שמתרחש בה. התקופה חשוכה במיוחד גם מבחינתו של יוסף, היושב בבור החשוך יחסית, לאחר שנקודת האור עליה השליך יהוה, כבתה, "וְלֹא זָכַר שֶׁר הַמִּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ".

השאלה מקבלת משקל גדול יותר בידענו כי לפי פנימיות, שם הפרשה אמור ללמד על מהותה של הפרשה כולה, כאשר במקרה שלנו פרק הזמן אליו מתייחס השם 'מִקֵּץ', הוא בעצם מחוץ לפרשה וקודם לה? ויש מקום גם לשאול באשר לשימוש במילה זו דוקא, כי אם מדובר רק בפרק הזמן שחלף בין שני מועדים, קיימות חלופות אחרות, כמו "וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", נוסח שמופיע בסיפור העקידה.

כדי להשיב על השאלות הנ"ל, עלינו לעלות לשורשה של המילה 'מִקֵּץ' ולנסות לעמוד על מהותה. אות השימוש מ' במילה מִקֵּץ, מציינת מקור או מוצא, הפותח תהליך (יחידת זמן), או תחום וכיו"ב. משמעותה של המילה קֵץ לעומת זאת, הוא סוף. מהו בכל זאת ההבדל בין קֵץ לבין סוף? שורשה של המילה קֵץ הוא ק.צ.צ. מגיזרת הכפולים, גיזרה המעצימה בדרך כלל את משמעותן של שתי האותיות הראשונות, וכמו באה לבטא חזרה על אותה פעולה. ומעניין לגלות שאכן, השורשים הפותחים באותיות 'קצ' משמעותם חיתוך והפרשה של חלק משלם. כדוגמאות ניתן להביא את: הקצב הקוצב נתחי בשר מהבהמה, האופה הקוצה (מפריש) חלה מהעיסה, הנגר המקציע את הקרש והופכו לחלק על ידי הורדת שבבים, והחקלאי הקוצר את התבואה. אך מה לשורשים אלה ולסוף? כאן עלינו להבין שאין המדובר בסוף שהיה מוגדר מלכתחילה כסוף (כמו סופו של יום), אלא לסוף שכמו נולד בפתאומיות, בצורה לא צפויה.

לאחר שמונה שנים בבית האסורים, נקְרִית בפני יוסף ההזדמנות להוכיח לשר המשקים ולשר האופים, הנזקקים לשירותיו, את יכולתו המופלאה בפתרון חלומות. לאחר שהוא מציג בפני שר המשקים את הפתרון המשמח בעבורו, יוסף מבקש ממנו טובה. הוא מבקש שלאחר צאתו לחופשי, לכשישוב ויכה בתפקידו הרם, "כִּי אִם זָכַרְתָּנִי אֶתָּךְ כְּאֲשֶׁר יִיטֵב לְךָ וְעָשִׂיתָ נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְחֶזְקָתָנִי אֶל פְּרָעָה וְהוֹצֵאתָנִי מִן הַבֵּית הַזֶּה". יוסף מתחיל "לראות את האור" בקצה הבור. אך כאשר פתרונו מתאמת ושר המשקים מושב על כנו, מספרת לנו התורה ש"וְלֹא זָכַר שֶׁר הַמִּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ".

מדוע טורח הכתוב לחזור על אותם דברים במילים שונות, שהרי לכאורה, לא לזכור היינו לשכוח? ומסבירים חז"ל, כי כנגד כל אחת משתי הבקשות של יוסף משר המשקים, הוטל משמיימ עיכוב של שנה נוספת לשחרורו. כנגד הבקשה "וְזָכַרְתָּנִי" מתקיים למשך שנה שלמה חלקו הראשון של הפסוק, "וְלֹא זָכַר שֶׁר הַמִּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף", וכנגד הבקשה "וְהוֹצֵאתָנִי אֶל פְּרָעָה" מתקיים חלקו השני של הפסוק, "וַיִּשְׁכַּחְהוּ". לאחר שנתיים נוספות בכלא, יוסף כבר מבין כי לא נכון היה מצידו לסמוך על בשר ודם, בכיר ככל שיהיה, והוא שם את מבטחו בקב"ה בלבד.

ואכן, ללא כל רמז או הודעה מוקדמת, מִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים, "וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר". כאשר חותכים משהו באמצעו, מקבלים שני קצוות חדשים, קצה הסוגר את החלק הראשון ושם לו סוף, מחד גיסא, ומאידך, קצה חדש הפותח את החלק השני. ומה נחתך כאן? על כך משיב איוב "קֵץ שֶׁם לַחֲשָׁךְ...". הקץ מציין אומנם קצה, אך מדובר בקצוות חדשים שזה עתה נולדו. המציאות כמו נחתכה בסכין חדה, הקץ לחיי החושך מצד אחד, וקצה חדש מצד שני, קצה המייצג פתיחה של עידן חדש בחיי יוסף, עידן של חיים המוארים באור יקרות, כמשנה למלך.

כאן מגלים אנו זווית ראייה נוספת במילה קֵץ, הלא היא היקיצה. יש כאן מסר חשוב, המלמד אותנו שהעולם הזה, על כל הקורה בו, הינו למעשה בגדר חלום. האם רואים אנו את המציאות האמיתית? האם קוראים אנו נכונה את התמונה? האם המציאות אותה אנו רואים היא המציאות האמיתית, או שמא היא רק "חלום", מעטה המכסה על המציאות האמיתית?

על פרעה מספרת התורה "וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וַהֲגָה חֹלֶם", כלומר שמה שפרעה חש והרגיש קודם לכן, נתגלה כחלום והוא הקיץ אל המציאות האמיתית. ואז מכוח אותה יקיצה של פרעה, ודרישתו להבין את פשר החלום, הוא כמו מקיץ גם את יוסף, מהחלום החשוך בו הוא שרוי (שבו האור האלוקי כמו מסתתר), אל תוך המציאות האמיתית והמוארת. הקץ למאסרו של יוסף היה כבר קצוב, תלוי ועומד כמציאות, אלא שיוסף "עיכב" את יקיצתו למציאות זו בשנתיים ימים. ואז, הקיץ על שביו ומאסרו והחל קֵץ הגלות הפרטית בעבורו.

מדוע מורכבת המילה **קֶץ** מהאותיות **ק'** ו-**ץ'** דוקא? במה עדיפות הן מאחיותיהן, להבעת משמעות של סוף ושל שינוי חד במציאות (חיתוך והיפוך)? לכל אות בלשון הקודש ערך מספרי, לחלק מהאותיות הערך הוא בתחום היחידות (א-ט), לחלק בתחום העשרות (י-צ) ולחלקן האחרון בתחום המאות (ק-ת). אם **נקוץ** את סדרת האותיות של האלפבית, בין האותיות המייצגות עשרות ובין האותיות המייצגות מאות, נקבל את האות **צ'** (=90) **כקצה** הגבוה של תחום העשרות, ואילו האות **ק'** (=100) תשמש **כקצה** הפותח את תחום המאות. אך אם זו הסיבה העיקרית לשמו של **הקֶץ**, האם לא מן הראוי היה לקרוא לו בשם '**צק'** (במקום **קֶץ**)? על דרך הפשט, ניתן להשיב שמכיוון שהאות **ץ'** (**צ'** סופית) אמורה לבוא מייד אחרי **צ'**, ומכיוון שהיא זו שחותמת בעצם את תחום העשרות, ומכיוון שניתן למקם אותה רק בסוף מילה (**צ'** סופית), לכן יש להתפשר על **קֶץ**. אך לא נסתפק בתשובה "פשוט" זו. האות **ץ'** היא אחת מ"האותיות הסופיות": **ך, ם, ן, ו, ף, ץ**. עצם הצבתן של אותיות אלו בסופי מלים בלבד, מלמד בעצם על מהותן כסוגרות וחותמות את המילה (לא ניתן להוסיף אחרי אות סופית אות נוספת במסגרת אותה המילה). והאות **ץ'**, אם נתבונן ברשימה שלהלן, היא החותמת את האותיות הסופיות, ולכן, לה נאה ולה יאה לחתום את **הקֶץ**.

ומה המיוחד באות **ק'** בהקשר זה? אם נשוב ונעיין ברשימת האותיות הסופיות, נגלה שלארבע מהן "רגל ארוכה" שכמו חותכת את השורה ויורדת אל מתחת לקו (סופיותה של האות **ם'** באה אולי לידי ביטוי בהיותה סגורה וסתומה מכל צדדיה). מבין עשרים ושתיים האותיות הרגילות (הלא-סופיות), רק לאות **ק'** תכונה ייחודית זו, של חיתוך השורה וירידה אל מתחת לקו. לכן, למרות שאינה מוגדרת כאות סופית, "מתאים לה" לפתוח את **הקֶץ**, לשמש כקצה הפותח. ואכן אותיות אלה, גם ה-**ק'** וגם ה-**ץ'**, מזכירות בצורתן דקר או חרב הנועצה בקרקע, לציון קצה או גבול. בעבר סימלה נעיצתה של חרב בקרקע מעין הצבת גבול או תמרור אזהרה – "**עד כאן !**", כמין איום על כל העובר את הגבול, כי בחרב יאוכל. ובאשר למהפך אותו מסמל **הקֶץ**, ניתן למצוא לכך רמז במיקומן הסידורי ובערכן המספרי של האותיות המרכיבות אותו. אם ניקח את האלפבית, הכולל בתוכו גם את האותיות הסופיות (ובו 27 אותיות), האות **ק'** הינה האות ה-24 בסדרה, ולאחר שהגענו אליה מימין לשמאל, המעבר לאות **ץ'** מחייב היפוך הכיוון וחזרה ימינה לאות ה-23. הדבר נכון גם לגבי ערכיהן המספריים של האותיות, ירידה מהמספר הגבוה 100 (**ק'**) אל המספר 90 (**ץ'**).

לקינוח נזכיר, כי חז"ל מוצאים בפרשתנו רמז למשך הגלות של מצרים, בדברי יעקב לבניו "הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם וְרָדוּ שָׁמָּה וְשָׁבְרוּ לָנוּ מִשָּׁם וְנִחַיָּה וְלֹא נָמוּת". "**רָדוּ**" בגימטריא 210, ובכך כמו נרמז ברוח הקודש כי גלות מצרים תארך מאתיים ועשר שנים. והלא משך הגלות היה אמור להיות לכאורה, ארבע מאות שנה, כפי שמודיע הקב"ה לאברהם "יָדַעְתָּ כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעִבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה"? אלא, כפי שאנו אומרים בהגדה של פסח, "שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשַׁב אֶת הַקֶּץ", הקב"ה נתן לזרעו של אברהם את האפשרות לקצר את משך הגלות למאתיים ועשר שנים ועם זאת לעמוד בדיבורו על ארבע מאות שנה. אם נחשב בכמה שנים קיצר הקב"ה את הגלות, נקבל מאה ותשעים שנה, כמניין '**קֶץ**' בדיוק. בזכות העובדה שיצחק וגם יעקב חיו כגרים, "כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם" ולא כתושבים, הקב"ה הכיר ב-**קֶץ** שנים אלו, ופטרן מהחובה של גלות מצרים. ואותן **קֶץ** שנים מסתיימות להן בפרשתנו, והגיע זמן ה-"**רָדוּ**", למקום הנמוך ביותר מבחינה רוחנית – מצרימה. אולי גם לכך רומז שם הפרשה, **מִ-קֶץ**, מכוח אותו **קֶץ** שנים מהולדת יצחק, שתחלופנה להן במהלך הפרשה, הקב"ה מתחיל להניע את הגלגלים כדי לעמוד בחישוב **הקֶץ**.

דבר חסידות

סח הרבי מהר"ש :

לחסיד **מתאים** – ללמוד כל יום חסידות. לחסיד **לא מתאים** – שלא ללמוד חסידות.

לחסיד **מתאים** – להיות שקוע בעשיית טובה לזולת. לחסיד **לא מתאים** – שלא להיות שקוע בעשיית טובה לזולת.

לחסיד **מתאים** – להיות בשמחה. לחסיד **לא מתאים** – להיות שקוע בעצבות.

לחסיד **מתאים** – להתייחס לזולת בטוב לב. לחסיד **לא מתאים** – להכיר היטב בחסרונות עצמו ובמעלות הזולת.

לחסיד **מתאים** – להכיר היטב בחסרונות עצמו ובמעלות הזולת. לחסיד **לא מתאים** – שלא לראות את חסרונות עצמו.

לחסיד **מתאים** – להחשיב את הקטן והפשוט ביותר, כיותר טוב ממנו. לחסיד **לא מתאים** – לחשוב את עצמו לגדול מן הגדול ביותר.

לחסיד **מתאים** – ללמוד מכל אדם הנהגה טובה. לחסיד **לא מתאים** – שלא ללמוד מהזולת.

לחסיד **מתאים** – שלום, אהבה, אחוה וריעות. לחסיד **לא מתאים** – לגרום לפירוד לבבות – ואפילו בשל מחלוקת על דרכי החסידות.

(ספר השיחות ת"ש)

שבת שלום ומבורך

וחנוכה שמח ומואר

חנן חסן

אם ברצונך לקבל את הגיליון במסרון או במייל, פנה אל ghananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.